Blog broj: 3

Aktuelna vanjska politika

Epidemija neonacizma u Evropi

Autorice: Emina Kuhinja i Ena Jusufbegović

Juni 2021.

FRIEDRICH EBERT STIFTUNG

VANJSKOPOLITIČKA INICIJATIVA BH
FOREIGN POLICY INITIATIVE BH

Program: Aktuelna vanjska politika

Aktuelna vanjska politika je platforma namijenjena mladim aktivistima VPI BH ima za izradu i objavu kratkih online članaka u različitim formatima (analiza, blog, policy brief i sl.) na aktuelne teme iz sfere vanjske politike usmjeren ka ili vođene od strane BiH. Platforma je prostor da mladi vanjskopolitički analitičari/ke kreiraju sopstveni sadržaj, razvijaju svoju ekspertizu i dobiju prostor u javnosti.

Stavovi, mišljenja i zaključci u ovom tekstu ne moraju nužno odražavati stavove Friedrich-ebert-stiftung i Vanjskopolitičke inicijative BH. Friedrich-ebert-stiftung i Vanjskopolitička inicijativa BH ne garantuju za tačnost podataka koji su izneseni u tekstu.

Više informacija na: www.fes.ba i www.vpi.ba

Impressum

Friedrich-ebert-stiftung (Fes) | ured u Bosni i Hercegovini
Kupreška 20, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Odgovorni: Dr. Peter Hurrelbrink
Tel.: +387 33 722 010
Fax: +387 33 613 505
e-mail: fes@fes.ba
www.fes.ba
DTP: Mahir Sijamija
Naslovnica: Korišteni dizajn ilustracije od Starline - Freepik.com
Publikaciju možete naručiti na e-mail: fes@fes.ba.
Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove Friedrich-ebert-stiftung. Friedrich-ebert-stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u publikaciji.

Sva prava zadržana od Friedrich-Ebert-Stiftung.

U partnerstvu sa:
Vanjskopolitička inicijativa BH
CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo
327(497-15)
Kuhinja, Emina; Jusufbegović, Ena
Aktuelna vanjska politika: "Epidemija neonacizma u Evropi"/ Emina Kuhinja i Ena Jusufbegović - Sarajevo : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2021. - 3 str. A4 format

ISBN ------------------------------
COBISS.BH-ID ------------

Epidemija neonacizma u Evropi

Autorice:
Emina Kuhinja i Ena Jusufbegović

O ekstremizmu često govorimo u mnogo širem kontekstu koji ne uključuje samo jednu državu ili regiju. Iako strukturalni elementi proizilaze iz različitih ideologija, njegovi korijeni se zasnivaju na dihotomičnom pogledu na svijet. Ekstremističke ideje se manifestuju kroz društvene pokrete i političke partije, stvarajući dosta vidljive mreže i aktivnosti, dok je sama operativa subverzivna. Kao takve, pokretač su različitih manifestacija nasilja i konflikata koji iza sebe ostavljaju trajne posljedice, te formiraju pogodno tlo za njihovo dalje održavanje. Globalizacija i nastale političke promjene su uvjetovale različite sisteme unutar kojih narativi postaju katalizatori daljih društvenih promjena u zavisnosti od vladajuće ideologije. Ono što se danas sve više primjećuje u svijetu jesu kontranarativi liberalizmu, što je prisutno i među Evropskim zemljama. Koncept demokratskog uređenja država garantuje slobodu govora i izražavanja svakog pojedinca, ali je ta sloboda često zloupotrebljena. No, koliko ta zloupotreba dovodi do strukturalnih promjena u društvu?

Antiliberalizam

Ekstremističke ideje imaju svoju historiju u Evropskom društvu, a sa razvojem modernih tehnologija, zauzimaju sve veći prostor u današnjoj javnosti šireći svoje stavove sa ostatkom svijeta. Svjedoci smo različitih manifestacija ekstremizma, od desničarske retorike i isključujućih politika do terorističkih napada, koji ugrožavaju demokratske vrijednosti te nameću diskriminaciju i nepravdu. Na presjeku Evropske unije (EU) i Zapadnog Balkana, prvenstveno Bosne i Hercegovine (BiH), vidljive su te različitosti, ali i sličnosti u modifikovanju vanjskih politika. Ono što je uvjetovalo posljednje izmjene u vanjskoj politici unutar Evrope jeste migrantska kriza koja je neravnomjerno obuhvatila Evropsku uniju i Zapadni Balkan. Političkim strujama dominiraju anti-imigracijski stavovi koji su često predstavljeni kao ksenofobični. Anti-imigrantske ekstremističke stavove u Evropi možemo klasificirati kao rasističke, što potvrđuje i činjenica da 38% Evropljana smatra da je imigracija izvan Evropske unije veći problem nego prilika.

"Izbjeglice nisu dobrodošle", "Novi Njemci? Napravit ćemo ih sami.", "Ne Islamu, ne terorizmu!" - samo su neki od slogana koji su obilježili političku scenu Evropske unije u posljednjih par godina, a proizašli su iz ekstremnih ideologija. Ovakve javne manifestacije su nerijetko prisutne, a svojom pojavom među političkim partijama, izlaze iz okvira manjih grupacija i pokreta. Desničarske populističke partije su svoju popularnost stekle za vrijeme nacionalnih kriza (kao što su ekonomska i migrantska), predstavljajući svoje aktivnosti kao vid podrške domicilnom stanovništvu. Krajnja desnica je iskoristila i potencijal koji joj je pružila pandemija COVID-19 virusa da utiče na svijest građana i usadi ideje o nefunkcionalnosti države, te pokuša radikalizirati ranjive grupe putem društvenih mreža. Poseban naglasak u ovom kontekstu se stavlja na mlade, koji su iz obrazovnih ili ličnih razloga najviše boravili u online prostoru i samim tim bili najviše izloženi opasnostima radikalizacije. Pored značajnog djelovanja na nivoe unutrašnje stabilnosti, intenzivirane pojave u medijima i komunikacije vlastitog sadržaja putem brojnih kanala, ekstremističke grupe ipak nisu napravile očekivani uticaj. Teorije zavjere i širenje dezinformacija, kao najzastupljeniji mehanizmi ekstremističkog djelovanja za vrijeme pandemije, su bile samo ekstenzija diskursa koji je svakako prisutan u medijima i online prostoru, te se ne vezuju direktno za proces radikalizacije. Uz to, lockdown je onemogućio konačnu fazu ovog procesa, a to je poduzimanje konkretnih aktivnosti i ostvarivanje fizičkog kontakta, pa je sama radikalizacija ostala u teoriji, ali ne i u praksi. Ipak, izloženost ovakvim sadržajima je dovela do rasta govora mržnje, kao i nivoa nepovjerenja u institucije. Međutim, sam motiv je neovisan o pandemiji.

Desničarske tendencije na presjeku EU i BiH

Među zemljama Zapadnog Balkana ekstremizam ostaje kao posljedica nedavnih sukoba, zauzimajući prostor u javnom diskursu kroz huškačke, nacionalističke i separatističke konotacije. Ovakvi elementi su dosta primijećeni u kontekstu Bosne i Hercegovine, Srbije i Hrvatske, čije individualne etničke skupine razmjenjuju svoje interese unutar jedne države, te ih ispoljavaju i u svojim međunarodnim odnosima. Ovo rezultira time da se u 21. stoljeću, koje bi trebalo biti obilježeno mirom i napretkom u Evropi, uporedo dešava proces buđenja ekstremističkih ideologija, između kojih je dominantan neonacizam i njegove varijacije. Čak ni teške lekcije o nehumanosti koje je donio Drugi svjetski rat nisu

dovoljno čvrst argument za one koji propagiraju mržnju i netrpeljivost u svojim zajednicama. U Bosni i Hercegovini, Prijedor i Mostar postaju gradovi koji su u žiži aktivnosti neonacističkih grupa, i samim tim nastavljaju dijeliti već ratom razorene zajednice i prijetiti sigurnosti građana. Žrtve ovih grupa su svi koji imaju drugačije stavove od njihovih - antifašisti, manjine, liberali, pripadnici LGBT+ zajednice, ali i svi građani koji podržavaju zapadne vrijednosti (kao što su zaštita ljudskih prava, jednakost i zajedništvo). Grupe u Bosni i Hercegovini potiču na diskriminaciju koristeći različita sredstva - grafite (uvrijedljive poruke, nacionalističke i fašističke simbole itd.), propagandu na društvenim mrežama, vandalizam, fizičke obračune i napade na pojedince, čime narušavaju sigurnosno stanje u svojim lokalnim zajednicama. Ovakvi stavovi se ne propagiraju javno kroz političke stranke, obzirom da u BiH ne postoji krajnji desni pokret kao takav, ali zasigurno postoje elementi separatističkih i diskriminirajućih stavova, iako nisu istaknuti u javnom i političkom životu. Stoga, vođe diskriminirajućih aktivnosti u ovom kontekstu su uglavnom ultra-desničarski pokreti, navijačke skupine, te pojedine političke i javne ličnosti. Nerijetko su to i strane sile, kao i pojedinci, koji imaju određene iskrivljene tendencije i interese na ovim prostorima.

Obzirom na različitu prirodu zajednica u EU, tamošnje ekstremističke/neonacističke grupe imaju različite karakteristike, ali isti cilj - a to je da zastraše građane i da predstavljaju prijetnju demokratiji. Novi trend je i da političke partije koketiraju sa nacističkom i fašističkom politikom, ili je čak javno prihvataju, kao što je Alternativa za Njemačku (AfD). Njihovi članovi dobijaju mjesta u Parlamentu i samim tim imaju priliku da utiču na demokratski sistem i vrijednosti, te predstavljaju potencijalnu opasnost ka radikalizaciji čitavih društava. Iako još uvijek procentualno nedovoljno zastupljeni, njihovo devijantno djelovanje se ne treba zanemariti pogotovo za vrijeme nacionalnih kriza (kao što je COVID-19 pandemija), kada se društvo najviše oslanja na političke elite u potrazi za rješenjima. Također, imigraciona kriza je sa sobom povukla brojne desničarske i populističke pokrete, koji su uvjetovali izmjene državnih politika, ograničavajući slobode i kršeći prava pojedinaca unutar granica EU. U ovakvim situacijama, desničarska retorika dobija na značaju i sveprisutna je u medijima, privlačeći pažnju koju zahtjeva. Njihova doktrina je najčešće usmjerena na anti-imigraciju, separatistički narativ, euroskepticizam i prevlast bijelaca u Evropskoj uniji.

Navigacija političkog kompasa

Ekstremistička, separatistički orijentisana Evropa nije Evropa kojoj težimo. Aktuelni trendovi pokazuju jasno jačanje krajnje desnice koje nepovoljno utiče na očuvanje kohezije unutar Evropske unije, jer se javlja i jaka struja euroskepticizma unutar Unije. Ovakva politička klima uvjetovat će nepovoljno tlo za dalje integracije zemalja Zapadnog Balkana u Evropsku uniju, te podržati širenje klica mržnje i netrpeljivosti. Nedostatak jasnog odgovora Evropske unije i adekvatnih mehanizama za suprotstavljanje devijantnim silama, predstavit će primjer zemljama Zapadnog Balkana da sa ovakvim narativima neće snositi nikakve posljedice, umanjujući vrijednost demokratskih načela. Samim tim, rast postojećih regionalnih tenzija će ostaviti moguće posljedice na oblikovanje vanjskih politika zemalja Zapadnog Balkana u skladu sa nacionalističkim tendencijama. Uz oslabljeno prisustvo i značaj pro-Zapadnih aktera, druge strane sile će dobiti više prostora za osnaživanje svojih autoritarnih tendencija.